

دگەل ھەقژین و زاروک و کەس وکاریّن وی

بەرھەڤكرن رمضان صادق رمضان

بسم الله الرحمن الرحيم

بابهت:

سەرەدەرىكرنا خوشتڤىي دلان(ﷺ) دگەل ھەڤژين و زاروك و كەسوكارين وى

بهرهه فكرن ژلايى قوتابى: رمضان صادق رمضان

بهروار: 2021/11/5

چەوانيا سەرەدەرىكرنا پێغەمبەرى(ﷺ) دگەل ھەڤژينێن وى

يێشهكي:

پێغهمبهر(ﷺ) پهیوهندیهکا ساخلهم و یا ئالوگورانه و گونجایی دگهل ههڤژینێن خو ههبوو کو رهفتارێن وی دگهل وان دبنه نمونه نه بتنێ ل سهردهمێ وی بهلکو ل ههمی سهردهمان.

لدیث وان قهکولین و فهرموودان پیخهمبهر(ﷺ) گهلهك یی نهرم و دلوقان بوو دگهل ههڤژینین خوّ. نهوان چجاران نهدشیان هزربکهن ژیان بیّی وی(ﷺ)، ههتاکو ههلبژاردن دا وان کو دئازادبن ئهگهر ژبهر بارودوخیّن ب زهحمهت نهشیان خوّ لبهر بگرن داخوازا بهردانیّ بکهن, ئهڤهژی ههر ژبهر دلوقانی و باشی و ریّزگرتنا وی بویه یوّ ههڤژینیّن وی.

پێغهمبهری(ﷺ) بیر و بوچونێن وان وهردگرت لدهمێ بریارهك دابا و شیرهتێن وان وهردگرتن. پێغهمبهری(ﷺ) خهلك هانددا كو دگهل ههڨژینێن خو دباشبن و راگههاند باشترین باوهردار ئهوه یێ ژ ههمیان باشتربیت بو خێزانا خوّ. پێغهمبهر(ﷺ) باشترین نمونهیه بوٚ مروڨایهتیێ بوٚ ئاڨاكرنا خێزانهكا بهختهوهر و پر ژ حهزژێكرنێ.

ههروه کی خودی دهورئانا پیروزدا دبیّژیت: لَّقَدْ کَانَ لَکُمْ فِی رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن کَانَ یَرْجُو اللَّهَ وَالْیَوْمَ الْآخِرَ وَذَکَرَ اللَّهَ کَثِیرًا (21)، ئانکو: براستی بو ههوه -گهلی خودان باوهران- دگوتن و کریار و سهروبهری پیخهمبهری(ﷺ) دا چاهلیّکرنه کا باش ههبوویه هوین چاهٔ لی بکهن، فیّجا هوین پیّگریی بریّبازا وی بکهن، و ههما ئه و پیّگرییی ب سوننه تا وی دکه ت یی ژ خودی و روژا دوماهیی بی هیهی بت، و گهله کزکری خودی و داخوازا گونه ه ژیبرنی ژ خودی کربت، و شوکرا وی لسهر ههمی حالان کربت ا

¹ تەفسىرا ب ساناھى

پێغهمبهر(ﷺ) نمونهکا رهوشتی یا زیندییه کا چهوا سهرهدهری دگهل ههڤژینێن خوّ دکر، و وهك روناهیهکا رێنیشاندانێ یه کو باشترین رێکا سهرهدهریکرنێ دگهل ههڤژینیرٌن خوّ نیشا خهلکی بدهت. و ئهم دێ چهندین نمونا لڤێرێ دیارکهین:

پێغهمبهری(ﷺ) دهمێن خوٚ دگهل ههڤژينێن خوٚ دبوراندن و ههر روٚژ پهيوهندى دگهل ههبوو:

ئبن عهباس فهدگوهێزيت: ههر جارهكا پێغهمبهری(ﷺ) نڤێژا سپێدێ كربا دا مينيته ل وی جهێ نڤێژ كری و دا خهلك ل دهوروبهرێن وی كوم بیت ههتا رۆژ دهردكهت پاشی ئهو(ﷺ) دا چیته مالێن ههڨژینێن خوٚ ئێك ب ئێك دا سلاڤكهتێ و دوعا بوٚ وان كهت پاشی دا چیته مالا وێ یا دورا وێ ل وێ روژێ.

تێبینی بکه ئهقه ئێکهم تشته پێغهمبهری(ﷺ) دروٚژا خوٚدا دکر. ههڨژینێن وی چجارا ههست ب تنێبوونێ نهدکر چنکو ئهو(ﷺ) ههردهم ل دهردورێن وان بوو.

عيبادەتكرنا پێغەمبەرى(ﷺ) چجارا وەل وى نەدكر كو ھەڤژينێن خۆ پشت گوھ بھاڤێژيت:

عائیشا -رازیبوونا خودی لیّبیت- دبیّژیت: پیّغهمبهری خودی(ﷺ) دو روکاعهتیّن بهری نقیّژا سپیّدی دکرن، ئهگهر ئهز یا هشیاربام دا دگهل من ئاخقیت و ئهگهر نه دا خوّ دریّژ کهت ههتا ببا وهختی نقیّژا سپیّدیّ.2"

پێغهمبهر(ﷺ) يێ راستگۆ بوو دگهل ههڤژينێن خۆ ز مافێن وان دپاراستن:

پێغهمبهر(ﷺ) مهدحێن خهدیجایێ -رازیبوونا خودێ لێبیت دکرن لدهمێ ئهوا ساخ و لدهمێ چوییه بهر دلوڤانیا خودێ. عائیشا -رازیبوونا خودێ لێبیت دبێژیت: من حهسویدی ب چ ههڨژینێن پێغهمبهری(ﷺ) ژبلی خهدیجایێ، ههر چهنده من نهدیتیه بوو ژی. دبێژیت: ههر دهمێ پێغهمبهری(ﷺ) بزنهك سهرژێکربا دا بێژیت: بۆ ههڨالێن خهدیجایێ ژی فرێکهن. روژهکی من گوتێ:

² سەحىح بوخارى(1161)

¹ الطبراني(5216)

ما بهس خهدیجا ههردهم ل هزرا تهیه، پێغهمبهری(ﷺ) گوت: ئهو یا وهسا و وهسا بوو(مهتحێن وێ کرن) و ئهو دهیکا زاروکێن منه.¹

ئبن حهجهر(زانا) دبێژیت: پێغهمبهر(ﷺ) چجارا نه دراوستیا ژ مهدحکرنا خهدیجایی ههتا پشتی مرنا وی ژی، ئهو ما راستگو پشتی مرنا ویٚژی و ب بهردهوامی مهدحیّن وی دکرن و بحسی باشییّن وی دکرن. ههمی زاروکیّن پیغهمبهری(ﷺ) ژ خهدیجایی بوون ژبلی ئیبراهیمی کو دهیکا وی ماریا بوو، زاروکیّن وی ژ خهدیحایی دو کور بوون و چوار کچ، قاسم و عبدالله، و کچی وی، زهینهب، روقهیا، ئوم کهلسوم و فاتیما بوون.

پێغهمبهری(ﷺ) چ گاڤا ناڤێ خهديجايێ-رازيبوونا خودێ لێبيت- ئينابا دا مهدحێن وێ کهت:

عائیشا -رازیبوونا خودی لیّبیت- دبیّژیت: ههردهمیّ پیّغهمبهری(ﷺ) ناقیّ خهدیجاییّ ئینابا دا مهتحیّن وی کهت و ماندی نهدبوو ژ مهتحکرنا وی و ههردهم داخوازا گونه هغهفرادنیّ بو وی ژ خودیّ دکر. دقی دهمیدا ئهگهر ههقژینا کهسهکی بمری دی رابیت ئیّکسهر بخو ل ههقژینهکا دی گهریت و ههردهم متهحیّن ههقژینا خویا دووی کهت و خهلهتییّن ههقژینا خویا ئیّکیّ بو بیّژیت و چجارا بهحسیّ باشی و قهنجییّن وی ژنیّ ناکهت.

ديْميْ بِيْغهمبهرى(ﷺ) گهش دبوو دهميٰ تشتهكي بيرا وي و خهديجاييْ دئينا:

عائیشا دبیّژیت: جارهکی حهلایا گچا خوهیلدی خویشکا خهدیجایی هاته دهف پیغهمبهری(ﷺ) پشتی داخوازا چوونا ژوور کری بیرا پیغهمبهری(ﷺ) ب خهدیجایی هات ژبهر دهنگی وی کهیفا وی هات و رهنگی وی فهبوو و گوت: یا خودی حهلایی بهیّله، عائیشایی گوت: من حهسیدی بر و من گوت: تو همردهم بحسی فی ژنا پیر دکهی یا ددانیّن وی کهتبوون(ژبهر ژبهر مهزنیا عهمری وی) و خودی ژنهکا ژوی باشتر یا ب رسقی تهکری(مقسهدا وی ئهو بخویه) عائیشایی گوت: رهنگی وی هاته گوهورین ههر وهکی عهور ئهسمانی ههمیی دگریت و پاشی گوت: خودی چ کهسیّن باشت رنه ئیناینه جهی وی،

¹ سەحیح بوخاری(3818) و سەحیح موسلم(2435)

² فەتح ئەلبارى(7/71).

³ ئەلتەپرانى(16/319)

ييغهمبهري(ﷺ) ب دلوقاني دگهل ههڤالين ههڤژينين خو دئاخڤت:

عائیشا دبیّژیت: ژنهکا پیر هاته دهف پیّغهمبهری(ﷺ) لدهمیّ ئهو لمالا من، پیغهمبهری(ﷺ) گوتیّ: "تو کی؟" وی گوت: "جهسامه ئهلوزینی مه" پیّغهمبهری(ﷺ) گوتیّ: "بهلکو تو حوسانهی، تو و خهلکیّ خوّ دچهوانه، ژیان چاوایه ژ وی دهمیّ دوماهیك جار من تو دیتی؟" وی گوت: ئهم دباشین یا پیّغهمبهریّ خودیّ دهیکوبابیّن من گوری تهبن!" پشتی ئهو چووی من گوتی: "یا پیّغهمبهریّ خودیّ بوچی تو دگهل فی ژنا پیر گهلهك یی دلوفان ب ههفالینیی بووی؟" پیّغهمبهری(ﷺ) گوت: "و عائیشا ئهویّ سهرهدانا مه دکر دهمیّ خهدیجا هیّشتا یا ساخ و باشبوو دگهل ههفالیّن کهفن نیشانهکه ژ

تیبینی: ههرچهنده ئهقه ژنهکا پیر ژی بوو به لی پیغهمبهری (ﷺ) ناقی وی بو ئیکی جوانتر گوهارت. جهسامه ئانکو مروقه کی بی خیره تکو نهقیت چ ئهرکان ئهنجام بدهت، و حوسانه ئانکو باشی و جوانی. و ژ سوننه تی یه کو مروق ناقه کی بگوهوریت ئهگهر رامانه کا نیگه تف ههبیت بو رامانه کا باش و یوزه تیف.

پێغهمبهری(ﷺ) دودل نهدبوو ژ ديارگرنا حهزژێکرنا خوّ بوّ ههڨژينا خو:

پێغهمبهر(ﷺ) دهربارهی خهدیجایی گوت: "حهزژێکرنا وی ددلی مندا یا هاتییه خودان کرن ژلایی خودایی مهزن بخوڤه."⁴

¹ ئەحمەد(24343) و تەبەرانى(14/23)

² فهتح البارى(140/7)

³ ئەلبانى(216)

⁴ سەحىح موسلم(2435)

عمرویی کوری عاسی پسیار ژ پیغهمبهری(ﷺ) کر گوتی: "ژ مروفان کی بوته ژ ههمیان خوشتفیتره؟" پیغهمبهری(ﷺ) گوت: بابی وی."¹

ب پێچهوانهی رێکا پێغهمبهری(ﷺ) هندهك زهلام دێ ب سالان چن بێی حهزێکرنا خوٚ بوٚ ههڨژینا خوٚ دیاربکهن. دهربرینا حهزژێکرنێ بوٚ ههڦژینا خوٚ ئێك ژ بهێزترین رامانایه بوٚ پێۺئێخستن و بهێزبوونا پهیوهندیا دناڨبهرا ههڨژینان دایه و پهیوهندیا وان کهیف خوشتر لێدهێت.

ههڤژینێ ژ ههڤژینی دڤێت کو ههست ب حهزژێکرنێ بکهت و دهربرینا وێ بکهت باهرا پتریا جاران. ب مخابنیڤه، هندهك ژن دێ پهیوهندیهکا دی گرێدهن و کهسهکی بینن کو هندهك ئاخڤتنێن جوان و خشکوك بۆ وێ بێژیت کو چجارا ژ ههڤژینێ خۆ گوه لێنهبوییه.

بەرى پێغەمبەر(ﷺ) ژمال دەربكەڤىت، ھەڤژىنا خۆ ماچى دكر:

عائیشا -رازیبوونا خودی لیّبیت- دبیّژیت: "پیّغهمبهر(ﷺ) دا ههڤژینا خوّ ماچی کهت، ودا بوّ نڤیّژا ب کوم دهرکهڤیت بیّی کو دوباره دهستنڤیّژا خوّ نوی کهت." ئهوا ئهڨریوایهته ڤهگوهاستی گوتیّ:
"کهسیّ دی نهبوو بهس تو بووی(کو وی ماچی دکر)،" عائیشایی کره کهنی."²

و هەروەسا عائیشا دبیّژیت: ئەوى(ﷺ) ماچى دكره هەڤژینیّن خوٚ دەمیّ ئەویٚ ب روژی، و ئەوی پـرّی هەمی كەسان كونـرّولا حەزیّن خوٚ دكر."³

پێغهمبهری(ﷺ) پشتی ههڤژینا خوٚ قهخوارن قهدخوار، ژوی رهخی قهدخوار یی عائیشایی ژی قهخواری:

عائیشا دبیّژیت: "من فهخوارن فهدخوار لدهمیّ ئهز دبیّ نفیّژییّدا و دا تراری دهمهف پیّغهمبهری(ﷺ) دا دهفیّ خوّ بهته وی جهی ئهویّ من ژیّ فهخواری و دا فهخوت."⁴

_

¹ سەحىح بوخارى(3662)

² النرمذي(79) ، أبو داود(178)

³ سەحىح بوخارى(1927) ، سەحسح موسلم(1106)

⁴ سەحىح موسلم(300)

هەر دەمىّ كەسەكى پىٚغەمبەر(ﷺ) داخوازكربا نانخوارنىّ ھەڤژينا خوژى دگەل خۆ دبر؛

ئەنەس قەدگوھێزيت: "پێغەمبەرى(ﷺ) جیرانەكێ فارس ھەبوو، ئەو یێ شارەزا بوو د چێکرنا شورباندا، ئەوى شوربەك بۆ پێغەمبەرى(ﷺ) دروستکر و داخوازکر بهێت بخوت، پێغەمبەرى(ﷺ) گوت: "ئەقە عائیشا ژیکه، ئەوژى یا داخوازکرییه؟ جیرانێ وى گوت: "نەخێر"، پاشى پێغەمبەرى(ﷺ) داخوازا وى رەتکر، دووباره جیرانێ وى داخواز ژێکر، پێغەمبەرى(ﷺ) دیسا گوت: "ئەقە عائیشا ژیکه، ئەوژى یا داخوازکرییه؟ جیرانێ وى گوت: "نەخێر"، دووباره پێغهمبەرى(ﷺ) داخوازکرییه؟ جیرانێ وى رازى بوو، ھەردوو پێکڤه خو ئامادەکر بۆ نانخوارنێ."¹

پێغهمبهر(ﷺ) ب ژيانهکا گونجای دگهل ههڤژينێن خوٚ دژيا:

پێغهمبهری(ﷺ) بشێوهکێ پراکتیکی گوتنا خودێ بجه دئیا دهمی گوتی: وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ َ ئانکو: و همڤالینیا ههوه دگهل ژنێن ههوه بلا یا ب قهدرگرتن و ب ڤیان بیت.²

پشتی قی چهندی جهی مهندههوشیی نینه دهمی پیغهمبهری(ﷺ) دهربارهی ههقژینین خو گوتی: ئهوی ئیمانا وی ژههمیا باشتر دناق باوهردارادا ئهوه یی رهوشتی وی ژههمیان باشتربیت، و باشترین کهس دناقههوهدا ئهوه یی ژههمیان باشتر رهفتاری دگهل ههقژینین خو دکهت."3

پێغهمبهری(ﷺ) چجارا دهستێ خو بۆ هەڨژينێن خۆ نهراكرييه و چجارا لومه ژێنهكرينه:

ئياسى كورى عبدالله قەدگوھىزىت: " پىغەمبەرى(ﷺ) گوت: "ئافرەتان نە قوتن" دەمى عومەرى كورى خەتابى ھاتىيە دەف پىغەمبەرى(ﷺ) و گازندەكرىن گوت: "ژن گەلەك يىن چاق نەترس بوين بۆ زەلامىن خۆ" پىغەمبەرى(ﷺ) رىڭ دايى ب سقكى ب قوتن. پاشى گەلەك ژن چونە دەف ھەقژىنىن پىغەمبەرى(ﷺ) گازندە ژ زەلامىن خۆ كرن(كو وان دقوتن)، پىغەمبەرى(ﷺ) گوتى: "گەلەك ژن يىن

¹ سەحىح موسلم(2037)

تەفسىرا ب 2

³ الترمذي (1082)

هاتينه دەف هەڤژينێن موحەمەدى و گازندە يێن ژ هەڤژينێن خۆ كرين. ئەوێن ئەڤ كارە كرين(ئەوێن هەڤژينێن خۆ قوتاين) ئەو نە چاكټين مروڤن."¹

پێغەمبەرى(ﷺ) تێبينيا ھەستێن ھەڤۯينێن خۆ دكر:

پێغهمبهری(ﷺ) تێبینیا هندێ دکر دهمێ ههڤژینێن وی دکهیفخوش بان یان د خهمگین بان ژ وی بو نمونه پێغهمبهری(ﷺ) گوته عائیشایێ: "ئهز باش دزانم دهمێ تو یا دڵخوش دگهل من و لدهمێ تویا بێزار ژمن." عائیشایێ گوتێ: "تو چاوا دزانی؟" پێغهمبهری(ﷺ) گوتی: "دهمی تویا دلخوش دگهلن تو سویند دخوی و دبێژی، ئهز ب خودایێ موحهمهدی سویند دخوم، ودهمێ تویا ژمن بیزار تو دبێژی ئهز ب خودایێ ئیبراهیمی سویند دخوم. عائیشایێ گوت: "تو راست دبێژی یا پێغهمبهرێ خودێ, ئهز دێ ههمی تشتا هێلم نڨێ ته نهبیت."2

پێغهمبهری(ﷺ) روفتیا شهرعی ب وانڤه دخواند، دهمێ ئهو دنهخوش:

عائیشا قەدگوھێزیت: " پێغهمبهر(ﷺ) دا سهرهدانا ههڤژینێن خوٚ کهت دهمێ ئهو دنهخوش، و دا دهستێ خویێ راستێ دانیته سهر سهری و دا روقیایێ پێڤه خوینیت، پێغهمبهری(ﷺ) دا بێژیت: " اللَّهُمَّ رَبَّ النَّاسِ أَذْهِبِ الْبَاسَ، اشْفِهِ وَأَنْتَ الشَّافِي، لاَ شِفَاءَ إِلاَّ شِفَاؤُكَ، شِفَاءً لاَ یُغَادِرُ سَقَمًا" ئانکو: یا خودی، یا خودایی مروقان، تو قی نهخوشیی لدهف وان راکهی و چارهسهر کهی، و تو باشترین چارهسهرکهری. چ چارهسهری نینن ژبلی یاته، کو چ نهخوشیان ناهیّلیته لپشت خوّ."3

ئهو راستیا کو دهستی خو ددانیته لسهر سهری ههڤژینا خو ئهوه ئهگهر ئیشان ههر مابیت ژی، دی ههڤژینا وی ههشت پیکهت کو ههڤژینی وی یی گرنگیی پیددهت، و ههروهکی ههست ب ئیشان و ئازارین وی دکهت.

 $^{^{1}}$ ئەبو داود(2146)

² سەحیح بوخاری(5228)، سەحیح موسلم(2439)

³ سەحیح بوخاری(5743)، سەحیح موسلم(2191)

پێغهمبهری(ﷺ) یێ ئارام بوو دهمێ ههڤژینا وی رهفتارهکا نهگونجای دگهل کربا:

نوعمانی کوری بهشیری قهدگوهیزیت: " جارهکی نهبوبهکر هاته مالا پیغهمبهری(ﷺ) و دیت عائیشا یا دهنگی خو ل پیغهمبهری(ﷺ) بلند دکهت، نهبوبهکری پالهك لیّدا و گوتی: "چاوا تو دویّری دهنگی خو لسهر پیغهمبهری(ﷺ) بلند بکهی؟"، فیّجا پیغهمبهر(ﷺ) چوو دناقبهرا واندا(داکو وی پاریّزیت). پشتی نهبوبهکر چووی، پیغهمبهری(ﷺ) گوته وی داکو وی نارام بکهت و کهیفخوش بکهت پشتی وی چهندا دگهل بابی وی چیّبووی): "ماته نهدیت چاوا من تو پاراستی و نهز هاتمه دناقبهرا وهدا؟". پشتی چهندهکی نهبوبهکر زقری قه و دیت نهو یی دگهل زی دکهته کهنی و گوته پیغهمبهری(ﷺ): من بکهنه من بکهنه دناق ناشبوونا خودا کا چاوا نهز پارچهك بووم ژ شهری ههوه." نانکو من بکهنه یارچهك ژ کهیفخوشیا خو کا جهوا نهز پارچهك بووم لدهمی وه کیّشه ههی.

پێغهمبهری(ﷺ) هاريکاريا ههڤژينێن خوٚ دکر د کاروبارێن مالێدا:

ئەلئەسوەدى كورى يەزىدى دبىيژىت: "من پسيار ژ عائىشايى كر: " پىغەمبەرى(ﷺ) دناڤ مالدا چدكر؟ ئەوى گوت: "وى خو مژويل دكر ب ھارىكاريا دگەل ھەڤژينين خو د شولين ناڤ ماليدا، و دەمى ببا دەمى نڤيژى دا رابيت و چيتە نڤيژى."²

"د ریوایهته کا دیدا هاتییه کو پیغه مبهری (ﷺ) جلکین خوّ پافر دکرن و پیلافین خوّ چیدکر، شیر ددوشت و وی بخوّ خزمه ت خوّ دکر."3

ددهمێ نوکهدا گهلهك زهلام ههنه گهلهك ئهرك ئێخستینه سهر ههڨژینێن خو کو ئهو نهشێن خو للهر بگرن. ئهو دێ وێ بینیت ئهو یا ماندی یه یان یا نهخوشه و دێ ئهو ب بهروڨاژی رهفتارێ دگهل کهت و ههتا دهستێ خوژی بو درێژ ناکهت. چ پێنهڨێت ئهڨه نه ئهو تشته یێ خودێ فهرمان بمهکری کو سهرهدهریێ دگهل ههڨژینێن خو بکهین، نهژی ئهڨه دویفکهتنا سوننهتا پێغهمبهرێ خوشتڨی یه(ﷺ).

¹ ئەحمەد(17929) ئە

² فەتح ئەلبارى(291/9)

³ سەحىح بوخارى(541)

پێغهمبهری(ﷺ) گهلهك يێ هوشيار بوو ژ بێهنا نهخوش و پاکی و پاهژياخوّ:

پیغهمبه (ﷺ) دا سیواکی بکارئینیت بو پاقژگرنا ددانین خو داکو ههردهمی چوبا مال بیهنا نهخوش ژ ده قی وی نههاتبا. میقدامی کوری شوریحی قهدگوهیزیت: " من پسیار ژ عائیشایی کر: " ئیکهم کاری پیغهمبهری ﷺ) دکر دهمی دهاته دمالقه؟ عائیشایی گوت: "ددانین خو پاقژدکرن بسیواکی."¹

ژیانا پیغهمبهری(ﷺ) یا خیزانی یا گریدای بوو ب پرهنسیپین ئیسلامی و ئهوی دناق ژیاناخودا جیبه جی دکر و ئاموژگاریا ئومهتی دکر ئهوژی وهبکهن. ههقژینیا وی یا پر بوو ژ بارودوخان کو ببنه چاقلیکرن بو ههر موسلمانه کی. لده می هه قژینیا دگهل خه دیجایی و هه قژینین وی یین دی ئه قه هه میی نیاشمه دده ت کو دقیت دگهل هه و کهسه کی ئه م ره قتاره کا جودا و جوان دگهل بکهین. و ههر وه سا پیغهمبهری (ﷺ) ب دلسوزی و ب قیا هه می مافین وان دپاراستن و مافین وان ددایی. و وردبینینا مافین هه قژینان ژ پرهنیسپین قورئانی یه ده می خودی دبیژیت: "وَلَهُنَّ مِثلُ الَّذِي عَلَیهِنَ بالَعرُوفِ" ئانکو: "ژنان ماف لسه ر میران هه یه، وه کی میران ماف لسه ر ژنان هه ی، ب رهنگه کی حیات دادید.

ههروهسا حهزژیکرن و ریزگرتنا دنافبهرا ههفژیناندا کهیفخوشیی و ئارامیی دئینیته دناف ژیانا خیزانیدا، کو دچهندین فهرموودهیین پیغهمبهری (ﷺ) دیاربووی و نمونا راستهقینه ئهفهبوو کو پیغهمبهری (ﷺ) گوت: "باشترینی وه ئهوه یی ژههمیان باشتر بو ههفژینین خوّ."3

¹ سەحىح موسلم(253)

² تەفسىرا ب ساناھى

³ الترمذي (1082)

سەرەدەرىكرنا پيغەمبەرى(ﷺ) دگەل زاروكين وى

پێغهمبهر(ﷺ) باشترین کهس بوو بو مالا خو و یی گریدای بوو ب هاریکرنا مالا خو ب دلوّقانی. ئهقه ب رونی دهیته دیتن ب وی شیّوی سهرهدهری دگهل زاروکیّن خو دکر و گرنگی پیّددا و باشترین ژیان بو وان دابین دکر ب باشترین شیّوه. پهیوهندیا پیّغهمبهری(ﷺ) دگهل زاروکیّن زاروکیّن دهوروبهریّن وی یا گریدایی بوو ب میّهرهبانی، رهحمی قه و گرنگیپیّدانی. پیّغهمبهری(ﷺ) زاروکیّن خو و نهقییّن خو مهزندگرن ب پرهنسیپیّن ئیسلامی و یی بهردهوام بوو ب ئاگههداری وان بوو خو پشتی وان ههقژینی ژی پیک دئینا. پیخهمبهری(ﷺ) گرنگی ب پیدقییّن وان یین مادی بتنی نهددا بهلکو گرنگی ب پیدقییّن وان یین مادی بتنی نهددا بهلکو گرنگی ب پیدقییّن وان یین مادی بتنی نهددا بهلکو گرنگی کومهلگههی بگشتی نهکرییه بهلکو ب ئیک سهرهدهری شهرهدهری دگهل ههمیان کرییه و ههمان حهزژیکرن و سهرنج داینه وان. نوکه زاناییّن دهرووناسی وان پرهنیسپان بکاردئینن ییّن حمزژیکرن و سهرنج داینه وان. نوکه زاناییّن دهرووناسی وان پرهنیسپان بکاردئینن ییّن پیغهمبهری(ﷺ) کارئیناین ب سهرهدهردیرنا دگهل زاروکان. و ئهقه وی ددهته دیارکرن ئهو پرهنسیپیّن پیغهمبهری(ﷺ) کلویش دچووی بو ههمی دهمان دگونجایی نه و نمونیّن پیغهمبهری(ﷺ) بهرحواق بو ههمی دهمان دگونجایی نه و نمونیّن پیغهمبهری(ﷺ)

پێغهمبهری(ﷺ) باشترین ناف بۆ وان دههلبژارت دگهل رامانهکا جوان:

ئهگهر تۆ بهرێ خۆ بدهیه ناڤێن زاروکێن پێعهمبهری دێ بومه دیاربیت کو ههمی ناڤێن جوانن. پێغهمبهری(ﷺ) هاندانا خهلکی دکر کو جوانترین ناڤ بۆ زاروکێن خۆ بدانن دگهل جوانترین رامانێ و ههر دهما پێغهمبهری(ﷺ) ناڤهك دیتبا ب رامانهكا خراب یان کرێت دا گوهوریت بۆ رامانهكا جوان.

پێغهمبهری(ﷺ) ناڤێ زاروکێن خو ددانا لدهمێ ئهو ژدايك دبوون:

ئەنەسى كورى مالكى قەگوھىزىت كو پىغەمبەرى(ﷺ) گوت: "ئەڤرو كورى من يى بووى و ئەز دى وى بناڤ كەم ب ناڤى بابى خو ئىبراھىمى."¹

¹ سەحىح موسلم(2315)

پێغهمبهری(ﷺ) باشترین ههڤژین بوٚ کچێن خو دههلبژارتن:

پێغهمبهری(ﷺ) کچا خوّ زهینهب دابوو ئهبو عاسی کوریّ رهبیعی ژ ئویجاغا قورهیشیان کو کوریّ خالهتا وی حهلایا کچا خوهیلدی بوو. ئهبو عاس دناق مهککههیّدا ب سامان و کاریّ خو هاتبوو نیاسین و کهسهك بوو ییّ جهیّ باوهرییّ بوو.

پیغهمبهری(ﷺ) کچا خو روقه یا دابوو عوسمانی کوری عهفانی کو ئیْك ژوان کهسایه تیان دهاته نیاسین کوی ی شهرمین بوو. و پیغهمبهری(ﷺ) گهلهك حهزژیدکر، ریزلیدگرت و ئیْك ژوان کهسان بوو یی مزگینیا بحه شتی بوو هاتی. لده می روقه یا مری پیغه مبهری(ﷺ) کچا خو ئوم که لسوم دایی و ناسنا قی وی بو (دو النورین).

و پیغهمبهری(ﷺ) کچا خو فاتیما دا بوو پسمامی خو عهلیی کوری نهبو تالبی کو ئیکهم زاروك بوو موسلمان بووی، و عهلی لمالا پیغهمبهری(ﷺ) یی مهزن بووی بهری ئیسلامی و دگهل وی یی مای ههتاکو ییغهمبهراتیا وی. ییغهمبهری(ﷺ) حهز ژ وی دکر و مزگینیا بحهشتی دابوویی.

پێغهمبهری(ﷺ) بوچونا کچێن خوٚ ومردگرت بوٚ ههڨژينيێ:

عهتائی گوری رهباحی دبیّژیت: لدهمی عهلی چویه داخازا فاتیمایی، پیّغهمبهر(ﷺ) چوو دهف فاتیمایی و گوتی: "عهلی یی هاتی تهبخازیت." نهو ما بی دهنگ، فیّجا پیّغهمبهری(ﷺ) کچا خوّ دا عهلی.

پێغهمبهری(ﷺ) دیت کو بێدهنگیا وێ نیشانا رازیبوونێ یه لهوما کچا خوٚ دا وی. پێغهمبهر(ﷺ) دبێژیت: "کچا خو نهدهنه شوی ههتا کو هوین رازهمهندیا وێ وهربگرن." پسیار ژێکر: چاوا دێ رازهمهندیا وێ وهرگرین؟ پێغهمبهری(ﷺ) گوت: "ب بێدهنگیا وێ."²

 2 سەحىح بوخارى(5136) و سەحىح موسلم(1419)

¹ ژ كتيبا الطبقات يا ئبن سمعهدى(20/8)

پێغهمبهری(ﷺ) زێدهرویی(مبالغه) د مههرا کچێن خودا نهکرييه:

پێغهمبهری(ﷺ) کچێن خوٚ یێن داینه شوی ب مههرهکا گهلهك بچویك. ئبن عهباس ڤهدگوهێزیت کو عهلیی کوری ئهبو تالبی گوت: "تشتهکی بدی وهك عهلیی کوری ئهبو تالبی گوت: "من فاتیما بخوّ ئینا و پێغهمبهری(ﷺ) گوتی: کانی قهلغانی(درع)ی ته یی حوتهیمیهیی؟ من گوتی: یی دگهل من، وی گوته من بده وی."1

ناقی قەلغانی(درع)ی حوتامه بۆ دەمی شەری حوتامی دزڤریت. قەلغانەکی ساده بۆ مەھرا کچا پیٚغهمبەری(ﷺ) کو بچوکترین کچا وی بوو، و سەرکردەیا ژنانه ل بحهشتی.

پێغهمبهری(ﷺ) گرنگی ب کچێن خوٚ ددا ههتاکو پشتی شویکرنێ ژی:

پێغهمبهری(ﷺ) نه بتنێ گرنگی ب کچێن خو ددا دهمێ د مالا ویدا بهلکو دهمێ وان شوی کری ژی ههر گرنگی پێددا، چ تشتی ئهو ژ چاڤدێریا وان دویرنهدکر، ئهوی هزرا وان دکر ددهمێن خویێن نهخوش و ب زهحمهت ژیدا. دهمێ پێغهمبهری(ﷺ) دڤیا ب دهرکهڤیت بو شهرێ بهدرێ دگهل قورهیشیان کچاو ی روقهیا یا نهخوش بوو. پێغهمبهری(ﷺ) فهرمان ل ههڨژینێ وێ عوسمانی کر کو لدهف وێ بمینیت ل مهدینێ و چاڨدێریا وێ بکهت. و پێغهمبهری(ﷺ) مزگینی دا وی کو ویژی ههمان ئهجرێ ههی ل ئاخرهتێ وهکی وان یێن چوینه جیهادێ.²

پێغهمبهری(ﷺ) مایی خو دشهره دهڤی بچویك یی دناڤبهرا کچا خوّ و ههڤژینی خودا نهدکر:

سههلی کوری سهعهدی فهدگوهیزیت جارهکی پیغهمبهر(ﷺ) چوو مالا فاتیمایی و عهلیی کوری نهبو تالبی نهدیت پیغهمبهری(ﷺ) گوتی: "کا پسمامی ته؟" فهتیمایی گوت: شهره دهفهك دنافههرا مهدا رویدا و نهو توره بوو و ژمال دهرکهفت، و نهوی خهوا خویا نیفرو لمال نهکر، پیغهمبهری(ﷺ) گوته کهسهکی ههره لیبگهره, نهو زهلامه چوو و پشتی چهندهکی زفری گوت: " نهو یی ل مزگهفتی فه

2 سەحىح بوخارى(3130)

¹ ئەبو داود(2125)

نقستی یه" پێغهمبهر(ﷺ) چوو دهف لدهمێ ئهو لسهر رهخێ خوٚ یێ درێژ کرییه و هندهك ئاخ یا ئهردی یا مایه ب ویقه. پێغهمبهری(ﷺ) ئهو ئاخ ژ وی داقوتا و گوتێ: "رابهڨه ئهبو توراب¹".

ئهگهر کچهکا وی سهرمدانا وی کربا، ئهو (ﷺ) دا بخیرهاتنا وی کهت و دا قهدری وی گریت:

عائیشا دبیّژیت: "دهما فاتیمایی سهرهدانا پیّغهمبهری(ﷺ) دکر دا پیّغهمبهر(ﷺ) پیّشقه رابیته قه و دا ماچی کهت و دا روینته خواری ل جهی وی. و دهما پیّغهمبهری(ﷺ) سهرهدانا وی کربا، ئهو دا ژ پیّشقه رابیته قه و دا وی ماچی کهت و ل وی جهی روینیته خوار یی نهو لی روینشتی."3

ههر عائیشا دبیّژیت: روژهکی فاتیما هات، و ئهو وهکی پیّغهمبهری (ﷺ) ب ریّقه دچوو، پیّغهمبهری (ﷺ) گوتی: "4

پێغهمبهری(ﷺ) داخواز ژێدکر نڤێژێن شهڤێ بکهتن:

عهلین کوری نهبوتالبی دبیّژیت: پیغهمبهر(ﷺ) شهقه کی هاته دهفمن و فاتیمایی و وی(ﷺ) پسیار ژمه کر: " ما هوین ههردوو نقیّژی ناکهن(ییّن شهقی)" عهلی بهرسقدا: یا پیغهمبهری خودی روحیّن مه ییّن ددهستی خودی دا، نهگهر وی قیا مه ژ خهو راکهت نهو دی وهکهت" پیغهمبهر(ﷺ) دهرکهفت دهمی من وهگوتی بیّی بهرسقامن بدهت. پاشی من هاش وی ههبوو دهمی چووی شهقه ک ل رانی خودا و نه فی نایه ته گوت: کانَ الْإِنسَانُ أَکْثَرَ شَیْءٍ جَدَلًا (54: سورة الکهف) کا نانکو: و مروق ژ ههمی چیکرییان یی جرهکیش و هه قرکه.

 $^{^{1}}$ ئەۋە لەقەبى عەلى بووك و ب 1 ئەۋە لەقەبى عەلى بووك و ب

² سەحیح بوخاری(441) و سەحیح موسلم(2409)

³ ئەبو داود(5217)

⁴ سەحيح بوخارى(3624) و سەحيح موسلم(2450)

 $^{^{5}}$ سهحیح بوخاری(1127) و سهحیح موسلم(775)

⁶ تەفسىرا ب ساناھى

پێغهمبهری(ﷺ) ههولددا وان خهمگين نهكهتن:

عائیشا دبیّژیت: "روژهکی فاتیما هات و ریّقهچوونا وی وهکی یا پیّغهمبهری(ﷺ) بوو، پیّغهمبهری(ﷺ) گوتی : "بخیّرهاتی کچامن". پاشی پیّغهمبهری(ﷺ) دانا ب رهخ خوقه و لبن گوهی وی تشتهك گوتی فاتیمایی کره گری و پاشی پیّغهمبهری(ﷺ) لبن گوهی وی تشتهك گوتی ئهو گرنژی. عائیشا تمام دکهت " من چجارا کهیفخوشیا پشتی خهمگینیی نهدیتیه. من پسیار ژوی کر کا وی(ﷺ) چگوت فاتیمایی گوت: ئهز نهشیّم نههیّنیا پیّغهمبهری خودی ئاشکهرا بکهم. پشتی پیغهمبهر(ﷺ) چویه بهردلوڤانیا خودی من جارهکادی پسیار ژیکر، وی گوت: "لدهسپیّکی وی گوت: "جبریل ههردهم سائی جارهکی قورئان دگهل من دخواند، و وی دوو جارا دگهل من خواند دقی سالیّدا. ئهز بیّژم ئهقه رامانا هندی ددهت دهمی من یی نیّزیك بووی، و تو دی نیّکهم کهس بی ژ خیّزانا من دویڤ مندا بهیّی(پشتی مرنا من تو دی نیّکهم کهس بی ژ خیّزانامن بمری)." دهمی من کریه گری، بهیّی(پشتی مرنا من تو دی نیّکهم کهس بی ژ خیّزانامن بمری)." دهمی من کریه گری، پیّغهمبهری(ﷺ) لبن گوهی من گوت: ئهری ماتو نهیا رازی ببیه سهرکردهیا ژنان ل بحهشتی یان یا باوهردارا." ئهز گرنژیم دهمی مه گوتی."¹

¹ سەحىح بوخارى(2624)

سەرەدەرىكرنا يېغەمبەرى(ﷺ) دگەل نەڤىين وى

يێشەكى:

حەزژێکرنا راستەقینه و یا گەرم و گوڕ ئەوە یا لدەوروبەرێن خیزانێ دھێت کو یا پێکهاتی بیت ژ کەیفخوشیێ و سەرکەفتنان و ھاریکاریێ و دەرێخستنا نەوەيەكێ ڕاست کو بهێته مەزنکرن ب باشترین رەوشت و کەسایەتی. نەڤیێن پێغەمبەری(ﷺ) ب ڤی شێوەیێ جوان و دڵخوش دژیان، ئەو لدویڤ وێ دچون یا باپیرێ وان لدویڤ دچوو و باپیرێ وان ئەو ب باشی پەروەردە کربوون و کاریگەری ل کەسایەتیا وان کربوو ب گوتن و کاریارێن خۆ. پێغەمبەری(ﷺ) حەفت نەڨی ھەبوون ژوان: حوسەینێ کورێ عەلی، ئوم کەلسوما کچا عهلی، زەینەبا کچا عهلی، عەبدولاھێ کورێ عوسمانێ کورێ عەفانی، ئوماما کچا عاصی و عەلیێ کورێ عاصی.)

پێغهمبهري(ﷺ) تهحنيك بۆ وان دكر:

عائیشا هەڤژینا پێغهمبهری(ﷺ) دبێژیت: "خهلك دا زاروكێن خوٚ ئیننه دهف پێغهمبهری(ﷺ)، ڤێجا دا پێغهمبهر(ﷺ) داخواز ژ خودێ كهت بهرهكهتێ بێخیتێ و دا تهحنیکێ بوٚ كهت."¹

ئیمامی نهوهوی دبیرژیت: ته حنیك رامانا وی ئهوه دی قهسپی یان تشته کی وه کی وی شرین دی جوین و پاشی دی لده فی زارو کی دهن، ئه گهر نه قه سپ ژی بیت چنینه به س یا با شتر نهوه قه سپ بیت، چنکو ئه فی شرینیه گهله کی یا ب مفایه بو زاروکی."²

ئيْك ژ نەڤييِّن وى دەستئاڤا خويا زراڤ كرە ناڤ دەھمەنا يېغەمبەرى(ﷺ) و ئەوى خۆ تورە نەكر:

لوبابهیا کچاح ارسی دبیّژیت: "حهسهنی کوری عهلی یی روینشتی بوو د کوشا پیّغهمبهری(ﷺ) دا و پاشی دهستنڤیٚژا خو یا زراق بهردا. ئهوی گوته پیّغهمبهری(ﷺ): جلکیّن خو بگوهوره و قان جلکیّن خو بدهفمن دا بوته بشوم." پیّغهمبهری(ﷺ) گوت: "بتنیّ دهست ئاڤا زاروکا کچ دڤیّت بهیّته شویشتن، بهانی بو یا زاروکی کور بتنیّ دی ئاڤیّ ل وی جهی کهی ییّ پیس بووی."

¹ بوخاری(6355)

 $^{^{2}}$ شلوڤەكرنا نەوەوى لسەر پەرتوكا مسولى($^{124/14}$)

³⁷⁵⁾ ئەبو داود (375)

پێغهمبهری(ﷺ) نهڤيێن خوٚ دگهل خوٚ دبرنه مزگهفتێ:

ئهبو بهرهکه دبیّژیت: من پیّغهمبهر(ﷺ) دیت ییّل نسهریّ مینبهریّ و نهڤییّ وی حهسهن ییّ ب رهخ ویقه و پیّغهمبهری(ﷺ) جارهکیّ سهحدکره خهلکی و جارهکیّ سحدکره حهسهنی و پاشی پیّغهمبهری(ﷺ) گوت: "ئهڤ کوریّ من سهرکردهیه و خودیّ دیّ دوو گروپیّن مهزن ییّن موسلمانان پیّك ئینیت ژبهر وی."¹

پێغهمبهری(ﷺ) دنڤێژێدا ئهو ههلدگرتن:

ئهبو قهتاتهیی ئهنساری دبیّژیت: "من پیّغهمبهر(ﷺ) دیت نقیّژدکر و نهقیا وی ئومامه کچا عاصی لسهر ملیّت وی بوو، لدهمی پیّغهمبهری(ﷺ) دچوو سوجدهیی ئهو ددانا ئهردی و لدهما رادبوو ژ سوجدهیی ئهو ژی بلند دکر."²

پێغهمبهري(ﷺ) گهلهك حهزژ وان دكر:

ئەبو ھورەيرە بێژيت: ئەز دگەل پێغەمبەرى(ﷺ) چووم و ئەم ب درێژيا روژێ دبێدەنگ بوين پاش ئەو چوو دكاناكەكێ ل مەدينێ پاشى دەركەت، پاشى چوو مالا فاتيمايێ و گوت: ئەرێ حەسەن لڨێڔێ يە؟ پاش حەسەن دەركەت و وى و پێغەمبەرى(ﷺ) ئێكودو ھەمبێزكر و پێغەمبەرى(ﷺ) گوت: يا خودێ ئەز حەز ژێدكەم، توژى حەز ژێبكە و حەز ژ ھەر كەسەكى بكە يێ حەز ژ وى بكەت. "³ ئەبو ھورەيرەى گوت چ كەس خوشتڨيتر بومن لێنەھاتن ژ حەسەنێ كورێ عەلى پشتى پێغەمبەرى(ﷺ) ئەڨگوتنە گوتى.

پێغهمبهری(ﷺ) ئهو ماچی دکرن و ئهو ههلدگرتن:

ئەبو ھورەيرە دبێژيت: "پێغەمبەرى(ﷺ) حەسەنى كورى عەلى ماچى كر لدەمى ئەقرەعى كورى خابس ئەلتەميمى ل وێرى، ئەقرەعى گوتى: "من دەھ زاروك يێن ھەين، و من چ ژوان ھەتا نوكە ماچى نەكرينە." پێغەمبەرى(ﷺ) گوت: ھەر كەسى بدلوقان نەبيت دگەل كەسێن دى، دلوقانى پى

¹ سەحىح بوخارى(2704)

² سەحىح بوخارى(516)

³ سەحىح بوخارى(5884) و سەحىح موسلم(2421)

ناهیّته بره. 11 ئه فی بهرسفدانه هندی دیاردکهت ماچی کرنا زاروکان ژلایی دهیکوبابان فه نیشانا دلوڤانیی یه ههروهسا ههمبیّزکرن و گرنژین ژی.

پێغهمبهری(ﷺ) ئهو ددانانه سهر پشتا خۆ:

ئەبو ھورەيرە دبێژيت: "پێغەمبەر(ﷺ) ھات و ھەردوو نەڤيێن خۆ حەسەن و حسێن ھەلگرتن و ھەر ئێك ژوتن دانا سەر ملەكێ خۆ و ئەو ماچى كرن، لدەمێ پێغەمبەر(ﷺ) گەھشتىيە خەلكى زەلامەكى گوتێ: " يا پێغەمبەرێ خودێ تو حە ز ژوان دكەى!" پێغەمبەرى(ﷺ) گوتێ: ھەر كەسێ حەز ژوان بكەت، ئەو حەز ژمن دكەت و ھەر كەسێ كەرب ژ وان قەدبىت وى كەرب ژمن قەدبن."²

پێغهمبهری(ﷺ) ئهو ژ بچیکاتی یێن مهزنکرین دا کو ژ تشتێن حهرام و نهدروست دویرکهت:

ئەبو ھورەيرە دبێژيت: حەسەنى كورى عەلى قەسپەك ژ چەند قەسپێن خێرخوازيى راكر و كرە ددەڤى خودا، دەمى پێغەمبەرى(ﷺ) ديتى ئەڭ دەنگە كر: كخە كخه" داكو ژدەڤى خو بينيتەدەر پاشى پێغەمبەرى(ﷺ) گوتى: ما تو نزانى ئەم تشتا ژ سەدەقى ناخوين."3

مهدیت کا چهوا پیغهمبهری(ﷺ) کا چهوا سهرهدهری دگهل زاروك و نهڤیین خودکر ب ریکهکا ب میهرهبانی و چجارا ئهو پشتگوه نههاڤیتینه ژ ریکا راست و کرنا کارین چاك، و ههردهم حهز ژوان کرییه و ب نهرماتی سهرهدهری دگهل کرییه. پیغهمبهری چجارا ریک نهدایه وان ئهو ئاینی خو پشتگوه ب هاڤیژن و ئارمانجا وی یا سهرهکی ئهو بوو کو وان ئاماده بکهت بو ئاخرهتی.

¹ سەحیح بوخاری(5484) و سەحیح موسلم(2421)

² ئىن ماجە(143)

³ سەحىح موسلم(1069)

سەرەدەرىكرنا پێغەمبەرى(ﷺ) دگەل كەسوكارێن وى يێن نێزيك

پێشەكى:

پێغهمبهر(ﷺ) باشترین و روی خوشترین کهس بوو، بو کهسوکارین خو دناق ههمی مروفاندا. کو کهسین نیزیکی وی شاهدین وی بوون کو دهمی وهسفا وی(ﷺ) دکرن دگوتن: "کو گوهدارترین مروّق بوو و ژ باشترین کهسان بوو".

خیزان و کهسوکار ئهون یین ئیکسهر ب ههمی ریکان ژینگههی دخهملینن، د جفاکی بهری ئیسلامی داگرنگیه کا تایبه تهبوو. پیغهمبهری(ﷺ) خیزان، کهسوکار و ههفالین خو یین نیزیك فیردکرنه هندی کو پابهند بن ب ئازادی، راستی و دادپهروهریی. پیغهمبهری(ﷺ) نههیا ههر کهسه کی یا ژهندی کری کو کهسه کی ژیی باشتر بدانیت لسهر بنهمایی عهشیره تی یان رهنگی وی یی پیستی. پیغهمبهری(ﷺ) جفاك وهسا ئافاكربوو کو لسهر بنهمایی ئیك خودا و ئیك ئاین کو یا دویربیت ژعهشیره تی یان رهنگی پیست. مهزنی قوره یشیان ئهبو سوفیان، زهنگینترین بازرگان ئهبوبه کر، کوچبهری ئیرانی سهلانی فارسی و ئهفریقیی بهنده بیلالی کوری رهباحی بوونه برایین ئیك د خیزانا کومهلگهها موسلماناندا.

پێغهمبهری(ﷺ) گازیا هندێ دکر کو رمفتهرهکا باش دگهل کهسوکارێن خوٚ بکهن:

زهیدی کوری نهرقهمی فهدگوهیزیت کو پیغهمبهری(ﷺ) روژهکی یی لسهر پیا بوو دگهل مه داکو خودبهکی بومه بخوینیت، نهوی(ﷺ) شیرهت لمهکر و بیرا مهئیا و گوت: "گهلی خهلکی نهز بتنی مروفهکم و دبیت دهمی نامهیا خودایی من یا نیزیك دبیت(دی مریت)، نهز دی دوو تشتین گران بو ههوه هیلم نیك قورنان کو دی پیکهاتیه ژ هیدایهت و روناهیی، ههر کهسی پیقه بهیته گریدان دی لسهر هیدایهتی بیت، و سهردا ناچیت. و ههروهسا بنهمالامن(خیزان و کهسوکار)، چاقی ههوه ل خیزان و کهسوکاری دگوت: "چاقی ههوه ل

خيّزانا موحهمهدی(ﷺ) بيت." أنبن حهجهری دهربارهی ڤيّ چهنديّ دبيّژيت: "رامانا ويّ ئانكو وان ئازار نهدهن و رهفتارهكا خراب دگهل وان نهكهن." أ

پێغهمبهری(ﷺ) سهرهدانا گورێ دهیکاخوٚ دکر و دکره گری:

ئهبو هورهیره فهدگوهیّزیت پیّغهمبهر(ﷺ) فهستا گوریّ دهیکا خوّ کر و کره گری و وهل ییّن دهوروبهریّن خوژی کر بکهنهگری. پیّغهمبهری(ﷺ) گوت: "من داخواز ژ خودیّ کر کو ریکیّ بدهته من کو داخوازا گونهه ژیّبرنیّ بوّ بکهم، بهلی وی ریّك نهدامن. پاش من داخواز ژیّکر بچمه سهر گوریّ ویّ، وی ریّك دامن. فیّجا هوینژی سهرهدانا گزران بکه ئهو بیرا مروفی و مرنیّ دئینن." و ئهو ئهگهریّ پیّغهمبهر(ﷺ) گراندی ژبهر وی خهمیّ بوو کو دهیکاوی نه گههشته دهمیّ وی دا باوهرییّ پیّ بینیت.

ئەو(ﷺ) يى ب پەروش بوو ب گازيكرنا كەسوكاريْن خۆ بۆ ئىسلامى:.

ئەبوھورەيرە دېێژيت پێغەمبەر(ﷺ) رابوقە لدەمێ ئەق ئايەتە ھاتىيە خوار(وَأَنذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأُقْرَبِينَ)
ئانكو: وتو وان يێن نێزيكتر بۆتە ژ مللەتێ تە ژ عەزابا مە بترسينە، كو ب سەر وان دا بهێت." پێغەمبەرى(ﷺ) گوت: گەلى قورەيشيان خو ب پارێزن، ھنديكە ئەزم ئەز نەشێم بۆ ھەوە ج بكەم كو ھەوە ب پارێزم ژ خودێ، ئەى زاروكێن عبدالمنافى ئەز نەشێم بۆ ھەوە چ بكەم كو ھەوە ب پارێزم ژ خودێ، يا عەباسێ كورێ عبدالموتەلبى ئەز نەشێم تە ب پارێزم ژ خودێ، ئەى سافيا مەتا پێغەمبەرێ خودێ ئەز نەشێم بوتە چبكەم كوت ە ب پارێزم ژ عەزابا خودێ. ئەى فاتيما كچا پێغەمبەرى تە چ ژ مالێ من بڤێت بخۆ داخواز بكە بەس ئەز نەشێم بوتە تشتەكى بكە مكو تە ب پارێزم ژ خودێ." ئەودوى دبێژيت: "رامانا ڤێ ئەوە داكو ئەو پشتا خۆ ب پەيوەنديا خزمانيێ دگەل پێغەمبەرى گرێنەدەن، ئەو نەشێت وان ب يارێزيت ژ ھەر زيانەكا خودێ بريار لسەر دابيت."

¹ سەحىح بوخارى(3713)

 $^{^{2}}$ فەتى ئەلبارى (79/7)

³ سەحىح موسلم(976)

⁴ تەفسىرا ب ساناھى

⁵ سەحیح بوخاری(2753) و سەحیح موسلم(206)

پێغهمبهری(ﷺ) ئاموژگاريا مامێ خوٚ عهباسي وهرگرت:

عبداللهی کوری عهباسی دبیّژیت: عهباس دگهل ئهبو سوفیانی هاتنه دهف پیّغهمبهری(ﷺ) ل سالا فهکرنا مهککههی ئبن عهباسی گوت: یا فهکرنا مهککههی ئبن عهباسی گوت: یا پیّغهمبهری خودی، ئهبو سوفیان کهسهکه حهز ژ شانازی و قهدر و قیمهتیی دکهت، دی شیّی تشته کی کهیه ددهستی دا؟ پیّغهمبهری(ﷺ) گوت: بهای، ههر کهسی بچیته دمالا ئهبو سوفیانی فه یی پاراستی یه، و ههر کهسی دهرگههی خو بگریتی ی پاراستی یه، و ههر کهسی درگههی خو بگریتی ی پاراستی یه، ا

ئەگەر كەسەكى گونەھەك كربا پێغەمبەرى(ﷺ) ئەو دراوستاند:

عبداللهی کوری عهباسی دبیّژیت فازل(پسمامی پیّغهمبهری) ل پشت پیّغهمبهری(ﷺ) دهات، پاش ژنهکا ژهوزا خهزعهم هات و فازلی سحکره وی ژنیّ، وی ژنیّ ژی سحکره وی. پاش پیّغهمبهری(ﷺ) زقری و بهری وی ژوی ژنیّ وهرگیرا. وی ژنیّ گوت: یا پیّغهمبهری خودی دهمی حهجی هات و بابیّ من یی د ژیهکی مهزندا، دروسته ئهز پیش ویقه حهجیّ بکهم؟ پیّغهمبهری(ﷺ) گوت: بهای، دروسته ئهقه لدهمی حهجا خواتر خواستنیّ بوو. 2

پێغهمبهری(ﷺ) دوعا بۆ كهسوكارێن خۆ دكرن:

پێغهمبهری(ﷺ) دوعا بو عهباسی و زاروکێن وی دکر. ئبن عهباس فهدگێریت: "پێغهمبهری(ﷺ) گوته عهباسی: سوباهی دووشهمبێ تو و زاروکێن خو وهرنه دهفمن، دا ئهز بوته و وان دوعابکهم، ل روژا پاشتر ئهم هاتین، پێغهمبهری(ﷺ) ئهف دوعایه بومه کر: یا خودێ تو ل عهباسی و زاروکێن وی ببوری و گونههێن وان یێن فهشارتی و ئاشکهرا ب غهفرینی. تو ل وان ببوری ههروهکی وان چ گونهه نهی، یا خودێ تو وی و زاروکێن وی ب پارێزی.3

¹ ئەبو داود(3031)

² سەحىح بوخارى(1513)

³ ترمزی(2762)

پێغهمبهری(ﷺ) سهرهدانا وان دکر لدهمێ ئهو دنهخوش:

ههڤژینا عهباسی ئوم الفازل قهدگوهیّزیت پیٚغهمبهری(ﷺ) سهرهدانا عهباسی کر لدهمیّ ئهو یی نهخوش، کو وی جاخوازا مرنی کربوو ژبهر نهخوشیا خوّ، پیٚغهمبهری(ﷺ) گوتیؒ: ئهی عهباس، ئهی مامیّ پیٚغهمبهری خودی داخوازا مرنیّ نهکه. ئهگهر تو کهسهکی باشبی، تو دشیّی کاریّن باشتر بکهی و ئهقه بوته بخیّرتره، و ئهگهر تویی خراب بی، دی ته شهنسهك ههبیت تو بشیّی داخوازا گونهه ژیّبرنی ژ خودیّ بکهی و ئهقه بوته بخیّرتره. قیّجا داخوازا مرنیّ نهکه. 1

پیغهمبهر(ﷺ) یی سهرکهفتی بوو ب دهستهٔ مئینانا دلاندا ژلایی ههمی که سانفه لسهرانسهری جیهانی بیغهمبهر(ﷺ) یی سهرکهفتیانه پهیاما بگشتی و ل گزیرتا عهرهبی ب تایبهت. و ئهو شیا ب باشترین شیّوه و ب سهرکهفتیانه پهیاما ئیسلامی بگههینته جیهانی ههمیی چونکو وی رهوشته کی جوان ههبوو و سهرکرده کی ژیّهاتی و خودان شیان بوو. لدوماهیی ئهگهر ئهم ب رژدی حهز ژ پیّغهمبهری (ﷺ) بکهین وه کی سه حابیان و لدیف ریّکاوی بچین، دی خودی ژی حهزژمه کهت و دی ژوان که سان بین ییّن نیّزیکی وی ل روژا قیامه تی (خودی ب رسقی مه بکهت).

ژ**ێد**ەر:

- 1- کتیبا: How he treated them
- 2- سایتی: https://sunnah.com/
 - 3- تەفسىرا ب ساناھى

1 ئەحمەد(2633)